

Dr. Nazmi OCAK

Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi  
Ticaret Hukuku Öğretim Görevlisi

**REKABET HUKUKUNDA  
TEŞEBBÜSLER VE  
TEŞEBBÜSLERİN HAKİM  
DURUMUNUN TESPİTİ**

İstanbul, 2016

**Beta**

Yayın No : 3444  
Hukuk Dizisi : 1662

1. Baskı - Ağustos 2016 - İSTANBUL

**ISBN 978 - 605 - 333 - 650 - 1**

Copyright© Bu kitabın bu basısının Türkiye'deki yayın hakları BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş.'ye aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanuni iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

Dizgi : Beta Basım A.Ş.  
Baskı - Cilt : Net Kırtasiye Tan. ve Matbaa San. Tic. Ltd. Şti.  
Taksim Cad. Yoğurtçu Faik Sok. No: 3  
Taksim Beyoğlu/İST.  
(Sertifika No. 13723) (0-212) 249 40 60  
Kapak Tasarım : Gökhan Ayrancı

Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. (Sertifika No: 16136)  
Narlıbahçe Sok. Damga Binası No: 11  
Cağaloğlu - İSTANBUL  
Tel : (0-212) 511 54 32 - 519 01 77  
Fax: (0-212) 511 36 50  
www.betayayincilik.com

*Annem, Babam ve Ablam Hacer'e  
minnet ve Őükranlarımla...*



## ÖNSÖZ

Rekabet hukuku, hem uygulama hem de mevzuat itibariyle ülkemiz açısından yeni sayılmakta olup, tek başına ticaret hukuku kuralları ile çözüme kavuşturulamayacak disiplinler arası bir hukuk dalıdır. İktisadi kavram ve kuralların hukuksal düzenlemelere konu olması, diğer yandan idare ve ceza hukuku kurallarına da ihtiyaç duyulması işleyen bir rekabet düzeninin sağlanmasını oldukça önemli hale getirmektedir.

Rekabet Kurumu ve Rekabet Kurulu, Rekabet Kanunu'nun uygulanması ve ikincil mevzuat oluşturulmasında çok önemli rol üstlenmiştir. Avrupa Birliği ve ABD gibi rekabet düzenlemelerinin oldukça geliştiği hukuk düzenlerindeki uygulamalar ülkemiz açısından da özel öneme haizdir. İktisadi hayatın gelişimine göre, rekabet kuralları da değişmekte ve etkin rekabetin tesisi hedeflenmektedir.

Rekabet düzenlemelerinin konusunu "Teşebbüs" davranışları oluşturmaktadır. Teşebbüs, hem iktisat biliminin hem de ticaret hukukunun ele aldığı bir kavram olup, rekabet uygulamalarına yön vermesi nedeniyle bu kavramın açıklığa kavuşturulması ve iktisadi faaliyetlerin rekabet hukuku düzenlemeleri içinde yerli yerine oturtulması gerekmektedir.

Çalışmamızda, "Teşebbüs" hukuken düzenleniş biçimleriyle bütüncül olarak ele alınarak, rekabet uygulamaları yönüyle incelenmiştir. Rekabet hukukunda önemli konulardan birisi de hakim durumun kötüye kullanılması olup, öncelikle söz konusu teşebbüsün hakim durumda olup olmadığının tespiti zorunluluk arzemektedir.

Bu çalışma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bilim Dalı'nda doktora tezi olarak 1 Mart 2016 tarihinde kabul edilmiştir. Başta tez danışmanım Prof. Dr. Ayşe Nur Berzek olmak üzere, değerli hocalarım Prof. Dr. Merih Kemal Omağ, Prof. Dr. Ayşe Sümer, Prof. Dr. Mehmet Bahtiyar ve Doç. Dr. İsa Döner'e katkıları için şükranlarımı arz ederim. Kitabın basılmasını sağlayan Beta Yayıncılık çalışanlarına ve Seyhan Satar'a teşekkür ediyorum.

Dr. Nazmi OCAK  
İstanbul, 1.7.2016



## İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	v
İçindekiler.....	vii
Kısaltmalar.....	xiii
Giriş.....	1
Terminoloji.....	5

### BİRİNCİ BÖLÜM REKABET HUKUKUNDA TEŞEBBÜSLER

<b>§ 1. REKABET HUKUKUNDA TEŞEBBÜS KAVRAMI VE TÜRLERİ .....</b>	<b>17</b>
I. TEŞEBBÜS KAVRAMI (UNTERNEHMEN).....	17
II. TEŞEBBÜSÜN UNSURLARI.....	22
A. GENEL OLARAK.....	22
B. İKTİSADİ FAALİYET.....	23
1. Ticari İşletme.....	23
2. Esnaf İşletmesi.....	26
C. BAĞIMSIZLIK.....	28
D. DEVAMLILIK.....	29
<b>§ 2. REKABET HUKUKUNDA TEŞEBBÜS TÜRLERİ .....</b>	<b>30</b>
I. GERÇEK KİŞİLER VE KİŞİ TOPLULUKLARI (NATÜRLICHE PERSONEN UND PERSONENGESELLSCHAFTEN).....	30
A. GENEL OLARAK.....	30
B. SERBEST MESLEK FAALİYETİ.....	34
C. ACENTE.....	37

1. Genel Olarak.....	37
2. Acentenin Unsurları.....	38
a. Bağımsız Tacir Yardımcısı.....	38
b. Bir Ticari İşletmeyle İlgili Olma.....	39
c. Belirli Bir Yer veya Bölgede Faaliyette Bulunması (İnhisar/Tekel Hakkı).....	39
d. Acentelik İlişkinin Sözleşmeye Dayanması .....	41
e. Süreklilik ve Meslek Edinme .....	41
f. Aracılık veya sözleşme yapma yetkisi .....	42
3. Acentelik Sözleşmesine Rekabet Hukuku Kurallarının Uygulanması .....	42
D. TEK SATICILIK.....	55
1. Genel Olarak.....	55
2. Tek Satıcılık Sözleşmesinin Unsurları .....	56
a. Süreklilik Taşıyan Bir Çerçeve Sözleşme İlişkinin Varlığı.....	56
b. Tek Satıcının Kendi Adına ve Hesabına Hareket Etmesi .....	57
c. Belirli Bölgede Tekel Hakkı Tanınması.....	57
d. Pazarlama, Satış ve Sürümü Artırma Faaliyetinde Bulunma....	58
3. Tek Satıcılık Sözleşmelerine Rekabet Hukuku Kurallarının Uygulanması .....	59
E. FRANCHISING .....	67
1. Genel Olarak.....	67
2. Franchising Sözleşmesinin Unsurları .....	68
a. Sürekli Borç İlişkisi .....	68
b. Çerçeve Sözleşme.....	69
c. Franchise Alanın Bağımsızlığı.....	69
d. Franchise Verenin Franchise Alana, Marka ve/veya İşletme Adını Kullanma Lisansını da İçerecek Şekilde Bir İşletme Lisansı Vermesi .....	69
3. Franchise Sözleşmelerine Rekabet Hukuku Kurallarının Uygulanması .....	71
F. ADİ ORTAKLIK .....	74
1. Genel Olarak.....	74
2. Adi Ortaklığın Unsurları .....	75
a. Kişi unsuru .....	75



b. Sözleşme .....	76
c. Sermaye .....	76
d. Müşterek Amaç.....	77
e. Ortak Çalışma (Affectio Societatis) .....	78
3. Adi Ortaklığa Rekabet Hukuku Kurallarının Uygulanması.....	78
G. DONATMA İŞTİRAKİ .....	81
1. Genel Olarak.....	81
2. Donatma İştirakinin Unsurları .....	82
a. Bir Geminin Deniz Ticaretinde Birden Çok Gerçek veya Tüzel Kişi Tarafından Kendi Ad ve Hesabına Kullanılması .....	82
b. Paylı Mülkiyet Şeklinde Gemiye Malik Olma .....	83
c. Paydaş Donatanlar Arasında Sözleşme Olması .....	83
3. Donatma İştirakine Rekabet Hukuku Kurallarının Uygulanması .....	83
H. ORTAK GİRİŞİM .....	84
1. Genel Olarak.....	84
a. Sözleşmeye Dayalı Ortak Girişim (Contractual Joint Venture) .....	86
b. Sermayeye Katımlı Ortak Girişim (Equity Joint Venture)....	88
2. Ortak Girişimin Unsurları.....	90
a. Ortak Kontrol.....	90
b. İktisadi Amaç.....	92
c. Bağımsız İktisadi Varlık/Organizasyon .....	93
3. Ortak Girişime Rekabet Hukuku Kurallarının Uygulanması.....	95
I. KONSORSİYUM .....	103
1. Genel Olarak.....	103
2. Konsorsiyumun Türleri .....	105
3. Konsorsiyuma Rekabet Hukuku Kurallarının Uygulanması.....	107
II. KAMU TEŞEBBÜSLERİ-MÜNHASIR VEYA ÖZEL HAK SAHİBİ TEŞEBBÜSLER (ÖFFENTLICH-RECHTLICHE GESELLSCHAFTEN, HOHEITSTRÄGER) .....	108
III. ŞİRKETLER TOPLULUĞU (MUTTERGESELLSCHAFT- TOCHTERGESELLSCHAFT/KONZERN) VE BAĞLI TEŞEBBÜSLER (VERBUNDENE UNTERNEHMEN) .....	131
A. GENEL OLARAK.....	131

B. ŞİRKETLER TOPLULUĞUNDA TEŞEBBÜS.....	136
C. ŞİRKETLER TOPLULUĞUNDA TEŞEBBÜSÜN HAKİMİYET SAĞLAMASI .....	142
1. Hakim Teşebbüsün Doğrudan veya Dolaylı Hakimiyete Sahip Olması.....	145
2. Şirketler Topluluğunda Teşebbüsün Tam veya Kısmi Hakimiyeti.....	146
3. Teşebbüsün Tek Başına Hakimiyeti-Birlikte Hakimiyeti.....	147
4. Karşılıklı İştirak.....	148
a. Genel Olarak .....	148
b. Basit Karşılıklı İştirak.....	149
c. Nitelikli Karşılıklı İştirak.....	149
D. ŞİRKETLER TOPLULUĞUNA REKABET HUKUKU KURALLARININ UYGULANMASI .....	150
IV. TEŞEBBÜS BİRLİKLERİ (VEREINIGUNGEN VON UNTERNEHMEN).....	160

## İKİNCİ BÖLÜM

### TEŞEBBÜSLERİN HAKİM DURUMUNUN TESPİTİ

§ 3. HAKİM DURUM KAVRAMI (MARKTBEHERRSCHUNG).....	167
I. HAKİM DURUMUN TANIMI .....	167
II. HAKİM DURUMUN UNSURLARI .....	172
A. EKONOMİK GÜÇ.....	172
B. BAĞIMSIZLIK.....	175
C. DEVAMLILIK.....	176
§ 4. HAKİM DURUMA İLİŞKİN SİSTEMLER .....	177
§ 5. HAKİM DURUMUN TESPİTİNDE YAKLAŞIMLAR.....	181
I. YAPISALCI YAKLAŞIM .....	181
II. DAVRANIŞÇI VE PERFORMANSÇI YAKLAŞIM .....	182
§ 6. HAKİM DURUM AÇISINDAN PAZARIN İNCELENMESİ.....	183
I. GENEL OLARAK.....	183
II. ÜRÜN AÇISINDAN PAZARIN İNCELENMESİ (MAL VEYA HİZMET PİYASASI) .....	186
A. GENEL OLARAK.....	186

B. İLGİLİ PAZAR/PİYASA (GEGENSTÄNDLICH/SACHLICH RELEVANTER MARKT) .....	187
1. İkame Edilebilirlik (Austauschbarkeit/ Substitutionsvorstellung).....	189
2. Arz ve Talep İkamesi .....	191
a. Talep İkamesi .....	191
b. Arz İkamesi .....	206
III. COĞRAFİ AÇIDAN PAZARIN İNCELENMESİ .....	209
IV. ZAMAN AÇISINDAN (DÖNEMSEL) PAZARIN İNCELENMESİ.....	220
<b>§ 7. HAKİM DURUMUN GÖSTERGESİ OLAN BAŞLICA FAKTÖRLER.....</b>	<b>222</b>
I. GENEL OLARAK.....	222
II. SAYISAL FAKTÖRLER .....	223
A. PAZAR PAYI (MARKTANTEIL) .....	223
B. PAZARDAKİ RAKİP TEŞEBBÜSLERİN VARLIĞI VE PAZAR PAYLARI .....	226
III. NİTELİKSEL FAKTÖRLER.....	227
A. GENEL OLARAK .....	227
B. PAZARA GİRİŞ ENGELLERİ (MARKTZUTRITTSCHRANKEN).....	228
1. Genel Olarak.....	228
2. Dikey Entegrasyon/Bütünlük.....	234
3. Fikri ve Sınai Mülkiyet Haklarının Kullanılması.....	236
4. Pazarlama Teknikleri ve Marka Gücü .....	241
5. Üretim Kapasitesi.....	244
6. Teknolojik Üstünlük .....	246
7. Finansal Güç.....	249
8. İlgili Teşebbüsün Davranışı .....	250
9. Alıcıların Gücü.....	253
10. Potansiyel Rekabet .....	255
<b>§ 8. BİR DEN FAZLA TEŞEBBÜSÜN HAKİM DURUMDA OLMASI (BEHERRSCHENDE STELLUNG MEHRERER UNTERNEMMEN).....</b>	<b>257</b>

I. GENEL OLARAK.....	257
A. BİR DEN FAZLA TEŞEBBÜSÜN PAZARDA BİRLİKTE HAKİM DURUMDA OLMASI (GEMEINSAME MARKTBEHERRSCHUNG).....	266
B. BİR DEN FAZLA TEŞEBBÜSÜN PAZARDA AYRI AYRI HAKİM DURUMDA OLMASI.....	271
II. BİRLİKTE HAKİM DURUMA UYGULANACAK HÜKÜMLER ....	272
SONUÇ.....	275
KAYNAKÇA.....	279

## **KISALTMALAR**

AATUHK	: Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
ABİA	: Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Anlaşma
ABKD	: Avrupa Birliği Kararlar Dergisi
ABRG	: Avrupa Birliği Resmi Gazetesi
Abs	: Abschnitt (Absatz)
AcP	: Archiv für die civilistische Praxis
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AG	: Aktiengesellschaft
AktG	: Aktiengesetz
Anm	: Anmerkung
Art	: Artikel
AT	: Avrupa Topluluğu
ATA	: Avrupa Topluluğu Anlaşması
ATAD	: Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
ATKD	: Avrupa Topluluğu Kararlar Dergisi
ATM	: Avrupa Topluluğu Mahkemesi
ATRG	: Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesi
AvK	: Avukatlık Kanunu
Aufl	: Auflage
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
b	: bent
BanK	: Bankacılık Kanunu
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bd	: Band
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BDK	: Bağımsız Denetim Kuruluşu

BGB	: Bürgerlichesgesetzbuch (Alman Medeni Kanunu)
BGBL	: Bundesgesetzblatt (Federal Almanya Resmi Gazetesi)
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts (İsviçre Federal Mahkeme Kararları)
BGH	: Bundesgerichtshof (Alman Federal Yüksek Mahkemesi)
BGHZ	: Entscheidungen des BGH in Zivilsachen
BkartA	: Bundeskartellamt (Alman Kartel Dairesi)
bkz	: bakınız
BTHAE	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
BTK	: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
c	: cümle
C	: Cilt
CMLR	: Common Market Law Review
çev	: Çeviren
D	: Daire
DB	: Der Betrieb
Diss	: Dissertation (Doktora Tezi)
dn	: dipnot
E	: Esas no
Einl.	: Einleitung
ECR	: European Court Reports
EFTA	: Avrupa Serbest Bölgesi Ticaret Anlaşması
EPG	: Erkin Piyasa Gücü
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
eTBK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu
eTK	: 6762 sayılı Ticaret Kanunu
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
EWGV	: Vertrag über die Gründung der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft
FS	: Festschrift
GmbH	: Gesellschaft mit beschränkter Haftung (Limited Şirket)
GmbHG	: Gesellschaft mit beschränkter Haftung Gesetz (Limited Şirket Kanunu)
GRuR Int	: Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht Internationaler Teil
GSÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GTB	: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
GWB	: Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen
HD	: Hukuk Dairesi

HGB	: Handelsgesetzbuch (Alman Ticaret Kanunu)
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
hk	: Hakkında
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
Hrsg.	: Herausgeber
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
İKİD	: İlim ve Kazai İçtihatlar Dergisi
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İSMMM	: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
İÜHF	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
JW	: Juristische Wochenschrift
JZ	: Juristenzeitung
K	: Karar no
karş	: Karşılaştırınız
KD	: Kararlar Dergisi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KİK	: Kamu İhale Kurumu
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
Komm.	: Kommentar
KoopK	: Kooperatifler Kanunu
m	: Madde
MÜHFD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
MÜHF-HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
MÜİBF	: Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
N	: Nummer
NJW	: Neu Juristische Wochenschrift
Nr	: Numara
OECD	: The Organisation for Economic Co-operation and Development
OLG	: Ober Landesgericht (Alman Yüksek Eyalet Mahkemesi)
OR	: Obligationenrecht (İsviçre Borçlar Kanunu)
OJ	: Official Journal of the Communities
örn.	: örneğin
p	: paragraf
Recht	: Zeitschrift für juristische Ausbildung und Praxis (Bern)
RG	: Resmi Gazete
RKD	: Resmi Kararlar Dergisi

RK/RKHK	: Rekabet Kanunu (4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun)
RKK	: Rekabet Kurulu Kararı
Rn.	: Randnummer
RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
s	: Sayfa
S	: Sayı
SPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SPR	: Schweizerisches Privatrecht
TAPDK	: Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu
TB	: Tätigkeitsbericht des Bundeskartellamtes
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TSTüz.	: Ticaret Sicil Tüzüğü
TTK	: 6102 sayılı Ticaret Kanunu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
Tz.	: Teilziffer
UWG	: Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb
vb	: ve benzeri
vd	: ve devamı
VUK	: Vergi Usul Kanunu
WuW	: Wirtschaft und Wettbewerb
Y.	: Yıl
Yarg.	: Yargıtay
YD.	: Yürütmeyi Durdurma
YD	: Yargıtay Dergisi
YİBGK	: Yargıtay İçtihatı Birleştirme Genel Kurulu
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi
ZGB	: Zivilgesetzbuch (İsviçre Medeni Kanunu)
ZGR	: Zeitschrift für gesamte Handelsrecht
ZHR	: Zeitschrift für das gesamte Handels und Wirtschaftsrecht
ZIP	: Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
ZSR	: Zeitschrift für Schweizerisches Recht